KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

УДК 342.7

Тетяна Іванівна ГУДЗЬ,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-6950-6136;

Наталія Сергіївна ПІСТРЕНКО,
викладач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЖІНОК

Одним із найвагоміших загальнолюдських принципів є принцип рівності – визнання того, що всі люди мають бути рівними між собою незалежно від будь-яких особливостей. Однією з таких особливостей людини є її стать. І те, що має бути цінністю і для людини, і для держави, іноді стає

© Гудзь Т. І., Пістренко Н. С., 2019

перешкодою до реалізації особою своїх прав. Одним з проявів принципу рівності є рівність чоловіків і жінок, тобто незалежність рівного підходу від статі, що дістав назву принципу гендерної рівності.

Наприкінці XX – початку XXI ст. актуальність питань, пов'язаних із ґендерною рівністю в усіх сферах життя людства зросла, адже процес формування конституційного законодавства у сучасних державах характеризується декларуванням у ньому принципу рівних прав і можливостей. Конституційне закріплення рівності статей є характерним нарівні з такими особливостями, як національна і расова незалежність, мова, віросповідання, соціальне походження, політичні переконання тощо [1, с. 464].

Проте незважаючи на певні зрушенні у сфері реалізації принципу гендерної рівності, становище жінки у суспільстві до сьогодні являє собою складне суспільне явище. Воно є результатом взаємодії економічних, політичних, культурних, соціальних, правових, етнічних колізій життя суспільства, релігійних, наукових і побутових норм, догм, теорій, тощо. Більше того, як свідчать процеси еволюції суспільства, жінка у певній мірі навіть протиставляється чоловікові, уособлюючи м'якість і мудрість, витримку і розуміння на противагу чоловічої агресивності, грубості характеру і експресивності.

Разом із тим, соціальний і правовий статус чоловіків і жінок безпосередньо пов'язаний із становищем особи в суспільстві. Кожна людина, будучи частиною певної соціальної групи, входить через неї до структури суспільства і встановлює різноманітні зв'язки, характерні для цієї групи. Будь-яка соціальна група, у свою чергу, характеризується сукупністю потреб, інтересів і цінностей, які знаходять своє відображення в таких показниках як статус (соціальний і правовий), соціальна роль, матеріальна забезпеченість, освіченість і професійна кваліфікація, стан здоров'я, соціальний захист, вік, ступінь участі в управлінні державою (взаємини з владою) і т.д. Звичайно ж, сюди відносяться особистісні якості та здібності людини. Таким чином, положення людини знаходить свій вияв у тих правах і свободах, які йому надає і гарантує держава і суспільство, і в очікуваннях, які держава і суспільство мають відносно людини у вигляді обов'язків, пред'явлених йому [2, с. 21].

Виходячи з аналізу реального становища жінок в суспільстві, можна зробити висновок про те, що досліджувана соціальна група зазнає вплив різноманітної дискримінації, і тому зацікавлена у досягненні рівності з чоловіками в усіх сферах життя суспільства. При цьому необхідно зазначити, що соціальні детермінанти в становленні прав жінок за своєю суттю є багаторівневим і поліаспектним явищем. Вони безпосередньо пов'язані з державною ідеологією, в ній же кореняться і нею зумовлюються сфери дискримінації цієї категорії населення. Крім того, жінки в силу сімейних, виробничих та інших турбот і проблем практично не мають часу і умов для соціально-політичної діяльності, а в силу миролюбного характеру не тяжіють до конфліктів. Усе це у своїй сукупності негативно позначається як на соціальному становищі (статус) жінок в суспільстві, так і на їх правовому становищі, що визначається державою.

Разом із тим, становище жінки в суспільстві – один із важливих індикаторів політичного і міжнародного авторитету держави, а тому вона чутливо ставиться до думки міжнародної громадськості на свою адресу у контексті цієї проблеми. Можливо у цьому криється одна з причин того парадоксального явища, відповідно до якого держава ухвалює чимало правових актів щодо поліпшення становища жінок, але, як правило, не поспішає їх реалізовувати.

Саме соціально-правовий статус жінки в суспільстві є показником його розвитку і організації. І, разом з тим, він же вказує на всю глибину дискримінаційного ставлення до жінки. Залежно від цього статус може змінюватися в широкому діапазоні: від рівноправного громадянина суспільства [3, с. 37, 39–43, 256–258] до предмета торгівлі [4], від об'єкта любові і поклоніння [5] до об'єкта насилля [6] або зневаги [7].

До основних причин дискримінації жінок у кризових ситуаціях, в першу чергу, слід віднести їх підвищену соціальну уразливість, хоча у сучасних правових науках загальноприйнятого визначення даного явища не існує. На нашу думку, уразливість означає відсутність спеціального захисту тих, чиє «існування» або «самобутність» наражаються на небезпеку.

У цьому контексті слід звернути увагу на той факт, що деякі зарубіжні вчені до причин здійснення дискримінаційних дій відносять сам факт наявності кризової ситуації, вказуючи, що «що жінки часто стають жертвами війн, громадянських заворушень та інших надзвичайних ситуацій, в результаті яких вони страждають від «нелюдських дій і, отже, зазнають серйозної шкоди» [8, с. 182].

Саме наявність особливих – «кризових» умов створює передумови для прояву або навіть домінації «права сильного» на шкоду більш слабким, якими в силу природних фізичних критеріїв,

KhNUIAIR(Institutional Repository of KhNUIA)

як правило, є жінки. Це ж розвиває споживче ставлення з боку чоловіків стосовно жінок (особливо дівчат), загострюючи їх дискримінацію. При чому така ситуація спостерігається в умовах як військових криз, так і криз економічних.

Підсумовуючи, можна дійти до наступних висновків:

– становище жінки в суспільстві представляє собою складне суспільне явище. Воно є соціально-історичним феноменом, яке виникло в результаті взаємодії економічних, політичних, культурних, соціальних, правових, етнічних колізій життя суспільства, релігійних, наукових і побутових норм, догм, теорій, нововведень;

– соціальні детермінанти у становленні прав жінок безпосередньо пов'язані з державною ідеологією, в ній же кореняться і нею зумовлюються сфери дискримінації цієї категорії населення;

– до основних причин дискримінації жінок в кризових ситуаціях, в першу чергу, слід віднести їх підвищену соціальну уразливість, яка обумовлена як особливостями соціально-правового статусу, так і наявністю конкретних кризових явищ.

Список бібліографічних посилань

1. Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 464–471.
2. Хрисанова С. Ф. Драма прекрасной дамы: парадоксы современного равенства мужчин и женщин: гендерный подход к известной проблеме. Кн. 1: ООН и истоки рождения гендерных принципов. Харьков, 2001. 111 с.
3. Устав Организации Объединенных Наций: подписан 26 июня 1945 г.; Всеобщая Декларация прав человека: принята Генеральной Ассамблеей ООН 10 декабря 1948 г.; Конвенция о политических правах женщины от 20 декабря 1952 г. // Международные акты о правах человека : сб. док. М. : Норма-Инфра-М, 1999. 784 с.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : від 18.12.1979 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 29.03.2019).
5. Соловьев В. С. Смысл любви. Киев : Лыбидь-АСКИ, 1992. 220 с.
6. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин : провозглашена резолюцией 48/104 Ген. Ассамблеи от 20.12.1993 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506 (дата звернення: 29.03.2019).
7. Вейнингер О. Пол и характер. Принципиальное исследование. М. : Академ. проект, 2012. 392 с.
8. Karen L. Kinnear. Women in Developing Countries: A Reference Handbook. ABC-CLIO, 2011. 348 p.

Одержано 01.04.2019